

The study (grant #PHDF-22-541) was supported by the Shota Rustaveli
National Science Foundation of Georgia

PROBLEMATICS OF QUESTIONING A PERSON IN THE CURRENT CRIMINAL PROCEDURE LEGISLATION

Khvicha Begiashvili

*Doctoral Candidate of Law, Davit Aghmashenebeli University of Georgia,
instructor of the State Security Service Training Center, Georgia*

ARTICLE INFO

Article History:

Received 04.08.2023
Accepted 12.08.2023
Published 30.09.2023

Keywords:

Investigator, Prosecutor,
Witness, Interrogation,
Magistrate judge

ABSTRACT

The article deals with the regulations related to the questioning of a person, its similarities, and differences with the interrogation of a witness in court in accordance with the Criminal Procedure Code of Georgia. The author presents the problems that arise in the practical application of legal norms related to the questioning of a person. This often becomes the basis for delaying the investigation and, in general, harms the justice process. The paper discusses ways to solve the problems presented.

To better present the problems discussed in the article, hypothetical examples are offered that will help the reader get a clear idea of the existence of possible negative factors during the application of the norms under discussion in practice. It will assist us in studying the mentioned issue by comparing the issue under consideration with the procedural rules of interrogating the witness standing close to it. Also, an analysis of the legal framework of foreign countries regarding witness interrogation procedures is presented, which will help us identify the problem and find solutions.

INTRODUCTION

The current Criminal Procedure Code of Georgia, since its adoption, has undergone a number of changes, the purpose of which is to simplify the investigation, ensure competition between the parties and bring procedural rules in line with international standards.

The process of making changes and additions to the procedural legislation is natural and acceptable for the above purposes, moreover, the Council of Europe ministerial has developed a recommendation, according to which the member states were instructed to implement legislative changes to speed up and simplify the process of criminal proceedings, since the procedural legislation of the continental legal system was stretched over time.¹ In addition, with the additional recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe, the member states were recommended to introduce simplified forms of proceedings in the national legislation.²

Contrary to this, the practice has revealed that over the years, some changes made to the current Criminal Procedure Law not only did not accelerate and simplify the litigation process but directly harmed the legitimate interests of conducting a complete, timely and objective investigation of the case.

The investigative process is unthinkable without investigative and procedural actions. Each investigative action serves as the process of gathering evidence by the parties in the case. In the article, we will touch upon the most common investigative action of questioning a person in practice. There are practically no criminal cases where witnesses were not interviewed. The proportion of evidence obtained as a result of this investigative action is impressive.³

In this scientific work, we will touch upon the legislative changes made to the Criminal Procedure Code of Georgia on December 18, 2015, in particular, the new procedure for questioning a person within the framework of the investigation, its negative aspects, which are clearly visible in

practice. We will analyze the problems associated with conducting a specific investigative action, its goals and significance in the criminal case. The paper identifies the problems that cause irreparable damage to the investigative process and directly contribute to the unreasonable delay in the investigation, making it impossible to obtain evidence in the case on time.

The article presents the author's vision of solving the identified problems related to the procedural norms of questioning a person. In particular, legislative changes and the rationale for their implementation are proposed.

PROBLEMS IN THE CURRENT WAY OF QUESTIONING A PERSON

In this article, we will deal with, in our opinion, the problematic issues of the rules of procedure related to the questioning and interrogation of a person. In fact, a detailed study and analysis of the questioning and interrogation of a witness during the investigation is not the goal of scientific work, and not one article will consider all aspects related to the procedural institution in question.

According to the procedure for interrogating a witness during an investigation established by the Criminal Procedure Code of 1998, a witness could be summoned to testify before the investigating authority, in which case he was obliged to appear and give evidence, otherwise he would be held criminally liable.⁴

Questioning a person was regulated in the Criminal Procedure Code of Georgia for the first time. This institution can be freely called one of the main innovations of the current Code of Criminal Procedure, according to which the witness is granted the right to have a voluntary relationship with the investigation authorities and he will have the right to freely choose whether to give information to the investigator or the representative of the defense, i.e., to act on his will. This standard was considered by the legislator as the basic standard for all legal states and an appeal was made to the precedent decision of the European Court (John

1 Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe, 14.03.1981, #R(81)74.

2 Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe, 17.09.1987, #R(87)18.

3 Mzhavanadze Z., Criminal Law Process, Tb., 1999, p. 82.

4 Criminal Procedure Code of Georgia, Tb., 1998, art. 305, pts 1 and 3.

Murray v. the United Kingdom, § 45).⁵ Along with the introduction of novation in the procedural legislation, the lawmaker also spoke about the negative consequences that would result from such a legislative innovation in the event of an unfair refusal of a witness to cooperate with the investigation.⁶ Unfortunately, these negative results really manifested themselves in practice, and in today's situation, the issue of the witness's cooperation with the investigation for unsubstantiated motives has become problematic in practice, which, in turn, is directly related to the procedural requirements for the timeliness and objectivity of the investigation. Because it contradicts the fundamental and guiding principle that everyone is guaranteed the right to a trial within a reasonable time.⁷ We will talk about this issue in more detail in the next part of the study, before that, in the interest of fairness, it should be noted that the legislator's appeal to the aforementioned precedent decision of the European Court, with the motive of justifying the legislative changes, was, to put it mildly, unconvincing. In this case, the European Court discussed mainly the right of the accused to remain silent and the right not to testify against himself.⁸ This fundamental situation, which is typical for the criminal procedural legislation of democratic countries, is provided for both in the old and in the current procedural legislation of Georgia.⁹

At the stage of investigation of a criminal case, questioning a person helps to obtain important evidence; the issue of solving a crime often depends on the said investigative action.¹⁰ The mentioned investigative action is the legal procedure during which, along with the phased overcoming of the tasks presented, the main goal of the investigative

action is achieved – obtaining evidence in a case.¹¹ It is this circumstance that attaches particular importance to the questioning of a person during the investigation. Besides, the establishment of such bureaucratic clauses for investigative action, which in many cases delays its implementation and thereby damages the investigative process, in our opinion, will hinder the timely administration of justice.

We cannot agree with the opinion of a number of authors that the Georgian model of the institution of questioning a person is close to the status of “assisted witness” provided by the French Procedural Code and that a person can be questioned without an oath.¹² Therewith, the Georgian legislation also recognizes the questioning of a person without an oath as a type of operational-investigative measure.¹³ As for the procedural rules of questioning a person, in the case of the person's statement of consent to the questioning, the party warns him in writing about the expected criminal liability for false snitching (crime under Article 373 of the Criminal Code of Georgia) and providing false information (crime under Article 370 of the Criminal Code of Georgia).¹⁴

The current procedural rule for questioning a person has been repeatedly postponed after the entry into force of the new procedural code, the last time it came into force on February 20, 2016,¹⁵ and during the investigation of a number of crimes, this rule came into effect on January 1, 2017¹⁶ and June 30, 2019.¹⁷ Along with the new procedure for questioning a person, the procedure for interrogating a person as a witness during the investigation has also undergone a significant change¹⁸, which has made the institution of interrogation of a witness in the investigation more problematic. We will discuss this matter in detail in the next chapter of the paper.

5 Explanatory card on the draft law of Georgia On Amendments to the Criminal Procedure Code of Georgia, 11.12.2015, link: <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/106183>> [Last seen 19.07. 23].

6 *Ibid.*

7 Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Rome, 4.11.1950, art. 6, pt 1.

8 European Court of Human Rights, O'Holloran and Francis v. United Kingdom, 2007, p. 16, link: <<https://catlog.supremecourt.ge/blog/foto/286.pdf>> [Last seen 19.07.2023].

9 Criminal Procedure Code of Georgia, 1998, art. 72, pt 3 and art. 94, pt 4; Criminal Procedure Code of Georgia, 2009, art. 38, pts 2 and 4, art. 49, pt 1, sub-s “d”.

10 Papiashvili L. and others, Criminal Procedural Law of Georgia. Private part, Tb., 2017, pp. 400-401.

11 Eriashvili N., Psychological Features of Preliminary Investigation, Tb., 2010, p. 35.

12 Gakhokidze J., Gabisonia I., Mamniashvili M., Moniava P., Investigative Law. 1st book, Tb., 2018, p. 287.

13 Law of Georgia on Operative and Investigative Activities, 1999, art. 1, pt 2, sub-s “a”.

14 Criminal Procedure Code of Georgia, 2009, art. 113, pt 7.

15 *Ibid.*, art. 332, pt 1.

16 *Ibid.*, pt 3.

17 *Ibid.*, pt 4.

18 *Ibid.*, art. 114.

PROBLEMS IN THE PROCEDURE OF INTERROGATING A PERSON AS A WITNESS

As we have already mentioned, the current procedural law provides for the procedure of interrogating a person as a witness during the investigation. The law provides for the factual circumstances under which a person may be interrogated as a witness by a magistrate judge during an investigation.¹⁹ The mentioned standard cases are not the subject of discussion in this article, so we will not dwell on them, as the given rules do not have a problematic nature, but on the contrary, they are integrated into conducting the investigation comprehensively, timely and objectively. We consider the specific amendment introduced on December 18, 2015, problematic, according to which, at the stage of investigation, a person can be interrogated before a magistrate judge for refusing to be questioned.²⁰ In what cases can a person refuse to be questioned by an investigator? Reasons for a person's refusal to be interviewed may be: 1. distrust of the investigation; 2. not having information on the case; 3. using the voluntary right of questioning granted by law, and although he trusts the investigation for any positive or negative reasons, does not consider it necessary to cooperate with it.²¹ The mentioned condition of the current law,²² to put it mildly, harms the investigation process and imposes unjustified and lengthy bureaucratic barriers on the parties. Let's consider in detail in which case the person questioned may distrust the investigation. When a person considers the investigation is biased, he uses illegal methods to obtain testimony against it. Furthermore, the person to be questioned may express distrust for other subjective reasons (for example, political, social, and other unsubstantiated reasons). The process of questioning is similar to the process of exchange of opinions in human relations, the conversation is more sincere and desirable between people who have respect for each other, if there is trust for the investigative bodies the interview becomes an ef-

fective tool in terms of gathering evidence.²³ The current legislation does not require justification of the reasons, and it is enough for a person to express distrust, his testimony according to the law is a voluntary process. This circumstance can be used maliciously and subjectively by the person to be questioned, which can be directed against the legal interests of the investigation. Therewith, in the event of misconduct by an investigator or an investigating authority, the law also establishes various protection mechanisms. For example, such as the removal of the investigator in case of bias,²⁴ any threat and violence committed by the investigator against a participant of the process, committed in connection with the investigation of the case, constitute a criminal act,²⁵ and in order to investigate these criminal acts, in addition to the mechanisms of internal control, an independent investigative body, Special Investigation Department, has been established.²⁶ In addition to the mentioned, it is directly the responsibility of the prosecutor's office to respond to any illegal actions of the parties. In view of the above, the presence of unsubstantiated and groundless mistrust for investigation, which is not rare in practice, in our opinion, should not be a reason for a person to refuse to be questioned. Particular attention is paid to the case of a person not possessing information as a basis for refusing to be questioned. As a rule, the party summons for questioning such persons who, according to the evidence available to the parties, have information on a specific case. However, it should not be excluded the mistake of the party and the summoning of a person who objectively does not have any information on the case. In such a case, the time-consuming procedures are detrimental to the investigation, and a person can easily claim during the investigation that he does not have any information. The third ground for refusal to be questioned, namely, when a person possesses the necessary information about the case, which is vital for establishing the objective truth in the case, but he does not consider it necessary, even for any reason, to cooperate

19 *Ibid.*, art. 114, pt 1.

20 Papiashvili L., and others, Criminal Procedural Law of Georgia. Private part, Tb., 2017, p. 407.

21 *Ibid.*, p. 412.

22 Criminal Procedure Code of Georgia, 2009, art. 114, pts 2 and 2¹.

23 Trenkel E., Psychology of Witness Testimony, Tb. 2009, pp. 16-18.

24 *Ibid.*, art. 59, pt 1, sub-s "f".

25 Criminal Code of Georgia, 1999, art. 335.

26 Law of Georgia on Special Investigation Service, 2018, art. 19, pt 1, sub-s "a".

with the investigation and for this uses the right of voluntary questioning provided by law, in our opinion, goes beyond the reasonableness. This provision of the law causes irreversible and irreparable damage to the process of justice and contradicts the constitutional provision, which obliges everyone to provide information in their possession to the investigative commission.²⁷ Against the background of the foregoing, we believe that granting a person the right to refuse to be questioned on unsubstantiated grounds, within the framework of the investigation, will add an unconstitutional tone to said law entry.

In addition to the above-mentioned fact, during the investigation, the interrogation of a person in the presence of a magistrate creates problems in other areas as well, namely, the witness's deposition testimony is used by the court during sentencing. In addition to the above, the court considers only the testimony of the witness, interrogated during the trial with the participation of the parties, during which the right to face-to-face confrontation with a witness (The Confrontation Clause), guaranteed by the European Convention, was ensured. And such cases, when a witness is interrogated before a magistrate judge only by the prosecution, can be perceived as posing a threat to a fair trial.²⁸ And the current legislation allows the possibility of interrogation of a person in the presence of a magistrate only by the prosecution.²⁹

In the next chapter of the work, we will try to study in detail the problems related to questioning a person, present practical barriers against the background of hypothetical examples, present statistics relating to the issue and determine the inconsistency of the norms in force with forensic approaches.

PROBLEMS IN PRACTICE

It is in the interests of the parties to conduct proceedings in an accelerated timeframe, this issue becomes especially relevant when investigating less serious and serious crimes, since timely

investigation involves avoiding unjustified costs, both human and material.³⁰ Such is the mandate of the state and society and the obligations of the country in relation to international democratic principles. Unfortunately, controversial and problematic issues of the current legislation provide the opposite situation and create obstacles, even delaying the investigation. To clarify our idea, let's use the following hypothetical example: A and B are eyewitnesses to the premeditated murder of C, they can give the investigation accurate information and help identify the killer X. The presence of eyewitnesses became known to the investigator in the case, who summoned them to the investigative agency for questioning.³¹ A and B refused to testify for the voluntary investigation.³² In such a situation, the investigator is obliged to notify the prosecutor, who will consider the advisability of filing a petition to interrogate a person as a witness before a magistrate judge, and in case the prosecutor decides positively on the issue of conducting an investigation,³³ he has the right to personally file a petition with the court or instruct the investigator to draw up the specified petition and allow the investigator to apply to the court himself.³⁴ After the petition is submitted to the court,³⁵ the court is obliged to consider it and proceed to the interrogation of the witness within 24 hours.³⁶ In addition, interrogation of a witness at night is not allowed, and an interrogation that has begun must be terminated at nightfall³⁷ and continued the next day. In addition to the above, the law also provides for the non-appearance³⁸ of a witness for an honorable reason,³⁹ which, in turn, delays the investigation. On the other hand, a judge may refuse a petition to question a person as a witness before a magistrate judge, on which he issues a reasoned ruling and sends it to the party initiating the petition.⁴⁰ A party can appeal this petition to the in-

27 Constitution of Georgia, 1995, art. 42, pt 3.
28 Laliashvili T., Criminal Legal Process of Georgia. General part, Tb., 2015, pp. 301-304.
29 Criminal Procedure Code of Georgia, 2009, art. 114, pt 9.

30 Trechsel S., Sarah J. Summers, Human Rights in Criminal Proceedings, Tb., 2009, p. 242.
31 Criminal Procedure Code of Georgia, 2009, art. 113, pt 1.
32 *Ibid.*
33 *Ibid.*, art. 114, pt 4.
34 *Ibid.*
35 *Ibid.*, pt 5.
36 *Ibid.*, pt 6.
37 *Ibid.*, art. 3, pt 17.
38 *Ibid.*, pt 18.
39 *Ibid.*, art. 114, pt 6
40 *Ibid.*, pt 7.

vestigative board of the Court of Appeal within 24 hours of its submission.⁴¹ In case of an appeal, the judge of the investigative panel considers the petition no later than 24 hours after its filing.⁴² The judge of the appellate court makes the final decision on the appeal, he either approves it or refuses to approve it. For the hypothetical example we have given, in the best scenario, namely, if the appeal is upheld, the ruling is immediately sent to the author of the appeal and to the magistrate who issued the ruling under appeal.⁴³ In this context, the interrogation of the witness must begin within a reasonable time but no later than 24 hours after the delivery of the ruling of the judge of the investigative panel of the Court of Appeal to the magistrate judge. In addition, in this case, the absence of a witness for an honorable reason should also be considered.⁴⁴ However, after all, that has been mentioned, the appearance of the witness in court is still voluntary, and in case of non-appearance at the appointed time, it is possible to use coercive measures against him,⁴⁵ which, in turn, means additional time resources. After the interrogating of A and B before the magistrate judge, the magistrate ensures that the testimony given by the witnesses in court is transmitted to the party initiating the interrogation, both in written and electronic form.⁴⁶ In practice, this procedure often takes several days, for the following reasons: 1. The testimony of a witness in court is recorded electronically, in particular, an audio recording of the process is made. After that, the secretary of the court session, based on the audio recording, provides a printed version of the interrogation protocol. If the testimony of a witness is extensive or several witnesses are interrogated, then this process accordingly requires more time resources; 2. After the interrogation protocol is drawn up by the court, the witness(es) is given the opportunity to familiarize themselves with the testimony given by them, which implies their additional attendance at the court (it should be borne in mind that even in this case the deadlines can be extended and there is no lever of coercion), by personally reviewing protocol and mak-

ing comments and statements on it, if any; 3. After the witness has familiarized himself with the protocol, the court sends the printed and electronic versions of the said protocol to the investigative body, which in turn provides for a 5-day procedural period.⁴⁷ As we can see, in such hypothetical cases, which happens quite often in practice, the time for obtaining the information necessary by the investigation may take several days or even weeks. At such a time, irreparable damage is possible not only to the investigation but also to the legitimate interests of the state and society, since after the identification of the person X, who committed the crime, it is possible to find out that he managed to escape and/or leave the country. As a result, the process of justice will be damaged, and it will be difficult to restore justice in the case, and to use coercive measures against the person who committed the crime and to enforce the punishment.

In addition to the above, the problematic nature of the current law discussed by us is incompatible with the criminalistic approaches established for questioning a person. Forensic tactics is based on the achievements of such sciences as logic, psychology and others, and assists the investigation process to effectively conduct various investigative activities, including interrogation, which involves the timely acquisition of correct and objective evidence in the case.⁴⁸ The investigator, from a criminalistic point of view, is obliged to use during the investigation such a tactic, that will contribute to obtaining objective and complete information about the case and the process of establishing the objective truth about the case in a timely manner.⁴⁹ One of the general tactical methods of interrogation in criminalistics is the creation of normal conditions for the questioning, which means conducting the questioning in isolation, without the presence of strangers, etc.⁵⁰ Despite the fact that the law does not necessarily determine the place of questioning, depending on the situation and interests of the investigation, as well as the person to be questioned, the said investigative action can be performed at any place (investigative body,

41 *Ibid.*

42 *Ibid.*

43 *Ibid.*

44 *Ibid.*

45 *Ibid.*, art. 149, pts 2 – 3.

46 *Ibid.*, art. 114, pt 13.

47 *Ibid.*, art. 195.

48 Gogshelidze R., Paliashvili A., *Criminalistics*, Tb., 2009, p. 13.

49 Paliashvili A., and others, *Criminalistics*, vol. #2, Tb., 1995, p. 84.

50 *Ibid.*, p. 98.

place of residence, office, etc.) where it is technically possible to draw up a written questioning protocol.⁵¹ Particular attention is paid to the choice of the place of interrogation, since external conditions play a special role in determining the emotional background of the person to be questioned, establishing proper communication and balancing psychological contact. Besides, a sincere dialogue between the investigator and the questioned person is a prerequisite for the non-interference of other persons in the interrogation process.⁵² It is desirable that the witnesses do not meet each other until the end of the interrogation so that they do not reconcile their positions or influence each other.⁵³ Fulfillment of these requirements of forensic tactics is practically impossible in the case of the hypothetical example we have considered, which reduces the likelihood of obtaining information important for the investigation.

During the period of work on the scientific work, statistical information was requested from the Tbilisi City Court on petitions for interrogation as a witness during the investigation, and the decisions made on them, to which, unfortunately, we did not receive a response.⁵⁴ Oral interviews with practicing lawyers working on this issue show that

these types of petitions are not rare in practice, which is confirmed to some extent by the public statistics produced by the Tbilisi City Court.⁵⁵

CONCLUSION

The problematic issue we are discussing is applicable Procedural Law poses serious challenges to the process of investigation and justice in general. Unreasonable and inappropriate legal regulations, in many cases, can lead to a delay in the investigation, which will ultimately harm the legitimate interests of the state and society. On the one hand, we consider the growing need for a timely investigation to be unjustified, and on the other hand, the introduction of harmful bureaucratic rules into the criminal procedure legislation. The problems we have identified require timely legislative intervention. We believe that a person who has a significant obligation on a case, based on his civic duty, should not have the right to make such a choice that would prejudice the conduct of a full, timely and objective investigation of the case and would complicate the process of restoring justice.

51 Papiashvili L, and others, Criminal Procedural Law of Georgia. Private part, Tb., 2017, p. 402.

52 Eriashvili N., Psychological Features of Preliminary Investigation, vol. 2010, p. 40.

53 Paliashvili A., and others, Criminalistics, vol. #2, Tb., 1995, p. 104.

54 According to letter #1-0499/27567 of Tbilisi City Court dated July 13, 2023, statistical processing of the requested information is not carried out, that's why we were refused.

55 Statistical data of Tbilisi City Court for 2021, link: <<https://tcc.court.ge/ka/Statistics>>, the statistics include the report of petitions submitted to the court for conducting investigative actions, where "other types of petitions" are considered as a separate item, the number of which is 1640 in 1 year. Since the court does not keep statistics on petitions for interrogation of witnesses separately, their number is included in other types of petitions.

BIBLIOGRAPHY:

1. Gakhokidze J., Gabisonia I., Mamniashvili M., Moniava P., Investigative Law. 1st book, Tb., 2018.
2. Gogshelidze R., Paliashvili A., Criminalistics, Tb., 2009.
3. Eriashvili N., Psychological Features of Preliminary Investigation, Tb., 2010.
4. Trenkel E., Psychology of Witness Testimony, Tb. 2009.
5. Laliashvili T., Criminal Legal Process of Georgia. General part, Tb., 2015.
6. Mzhavanadze Z., Criminal Law Process, Tb., 1999.
7. Paliashvili A., and others, Criminalistics, vol. #2, Tb., 1995.
8. Papiashvili L, and others, Criminal Procedural Law of Georgia. Private part, Tb., 2017.
9. Trechsel S., Sarah J. Summers, Human Rights in Criminal Proceedings, Tb., 2009.

Legislative Acts:

1. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Rome, 4.11.1950.
2. Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe, 14.03.1981, #R(81)74.
3. Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe, 17.09.1987, #R(87)18.
4. Constitution of Georgia, 1995.
5. Criminal Procedure Code of Georgia, 2009.
6. Criminal Code of Georgia, 1999.
7. Criminal Procedure Code of Georgia, Tb., 1998.
8. Law of Georgia on Operative and Investigative Activities, 1999.
9. Law of Georgia on Special Investigation Service, 2018.

Electronic Resources:

1. Explanatory card on the draft law of Georgia On Amendments to the Criminal Procedure Code of Georgia, 11.12.2015, link: <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/106183>> [Last seen 19.07. 23].
2. European Court of Human Rights, O'Holloran and Francis v. United Kingdom, 2007, p. 16, link: <<https://catalog.supremecourt.ge/blog/foto/286.pdf>> [Last seen 19.07.2023].

კვლევა (გრანტის #PHDF-22-541) განხორციელდა შოთა რუსთაველის
საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მხარდაჭერით

პირის გამოკითხვის პრობლემატიკა – მოქმედ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში

ხვიჩა ბეგიაშვილი

*სამართლის დოქტორანტი, საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტი,
სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის სასწავლო ცენტრის ინსტრუქტორი, საქართველო*

აბსტრაქტი

სტატიაში განხილულია პირის გამოკითხვასთან დაკავშირებული რეგულაციები, მისი მსგავსება და განსხვავება სასამართლოში მოწმის დაკითხვის პროცესთან, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის შესაბამისად. ავტორის მიერ წარმოდგენილია პირის გამოკითხვასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ნორმების პრაქტიკაში გამოყენების დროს წამოჭრილი პრობლემატიკა. აღნიშნული ხშირად ხდება გამოძიების გაჭიანურების საფუძველი და, საერთო ჯამში, აზარალებს მართლმსაჯულების პროცესს. სტატიაში ვმსჯელობთ წარმოდგენილი პრობლემების გადაჭრის გზებზე.

ნაშრომში განხილული პრობლემატიკის უკეთ წარმოჩენის მიზნით, შემოთავაზებულია ჰიპოთეტური მაგალითები, რომლებიც მკითხველს დაეხმარება, ნათელი წარმოდგენა იქონიოს განსახილველი ნორმების პრაქტიკაში გამოყენების დროს შესაძლო ნეგატიური ფაქტორების არსებობაზე. აღნიშნული საკითხის შესწავლაში დაგვეხმარება მისი შედარება ამ საკითხთან ახლოს მდგომ მოწმის დაკითხვის საპროცესო წესთან. აგრეთვე, წარმოდგენილია საზღვარგარეთის ქვეყნების საკანონმდებლო ბაზების ანალიზი მოწმის დაკითხვის პროცედურებთან დაკავშირებით, რაც, აგრეთვე, დაგვეხმარება პრობლემის იდენტიფიცირებასა და გამოსავალი გზების მოძიებაში.

საკვანძო სიტყვები: გამომძიებელი, პროკურორი, მოწმე, დაკითხვა, მაგისტრი
მოსამართლე

შესავალი

საქართველოს სისხლის სამართლის მოქმედმა საპროცესო კოდექსმა, მიღებიდან დღიდან მოყოლებული არაერთი ცვლილება განიცადა, რომელთა მიზანია გამოძიების გამარტივება, მხარეთა შორის შეჯიბრებითობის უზრუნველყოფა და საპროცესო წესების საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანა.

საპროცესო კანონმდებლობაში ცვლილებებისა და დამატებების განხორციელების პროცესი ბუნებრივი და მისაღებია ზემოაღნიშნული მიზნებით, უფრო მეტიც, ევროპის საბჭოს მინისტრიალმა შეიმუშავა რეკომენდაცია, რომლის მიხედვით, სისხლის სამართლის პროცესის დაჩქარებისა და გამარტივების მიზნით, წევრ სახელმწიფოებს დაევალოთ საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელება, ვინაიდან კონტინენტური სამართლის სისტემის საპროცესო კანონმდებლობა დროში იყო განუვლილი.¹ ამასთან, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის დამატებითი რეკომენდაციით, წევრ სახელმწიფოებს გაეწიათ რეკომენდაცია ეროვნულ კანონმდებლობაში სამართალწარმოების გამარტივებული ფორმების დანერგვაში.²

აღნიშნულის საწინააღმდეგოდ, პრაქტიკამ ცხადყო, რომ წლების განმავლობაში, მოქმედ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში განხორციელებულმა ზოგიერთმა ცვლილებამ არათუ დააჩქარა და გაამარტივა სამართალწარმოების პროცესი, არამედ პირდაპირ დააზიანა საქმეზე სრულყოფილი, დროული და ობიექტური გამოძიების ჩატარების ლეგიტიმური ინტერესები.

გამოძიების პროცესი წარმოუდგენელია საგამოძიებო და საპროცესო მოქმედებების გარეშე. თითოეული საგამოძიებო მოქმედება ემსახურება, მხარეთა მიერ, საქმეზე მტკიცებულებების შეკრების პროცესს. სტატიაში შევეხებით პრაქტიკაში ყველაზე გავრცელებულ საგამოძიებო მოქმედება – პირის გამოკითხვას. პრაქტიკულად არ არსებობს სისხლის სამართლის საქმე, სადაც არ ტარდება მოწ-

მეთა გამოკითხვა. აღნიშნული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შედეგად მოპოვებულ მტკიცებულებათა ხვედრითი წილი, მართლაც რომ შთამბეჭდავია.³

აღნიშნულ სამეცნიერო ნაშრომში შევეხებით საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში, 2015 წლის 18 დეკემბერს, განხორციელებულ საკანონმდებლო ცვლილებებს, კერძოდ, გამოძიების ფარგლებში პირის გამოკითხვის ახალ საპროცესო წესს, მის უარყოფით მხარეებს, რომლებიც ნათლად იკვეთება პრაქტიკაში. დეტალურად გავაანალიზებთ იმ პრობლემეტიკას, რაც თან ახლავს კონკრეტული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებას, მის მიზნებს და მნიშვნელობას სისხლის სამართლის საქმეზე. ნაშრომში იდენტიფიცირებულია ის პრობლემები, რომელიც გამოუსწორებელ ზიანს აყენებს გამოძიების პროცესს და პირდაპირ უწყობს ხელს გამოძიების უსაფუძვლოდ გაჭიანურებას, შეუძლებელს ხდის საქმეზე მტკიცებულებების დროულად მოპოვებას.

სტატიაში წარმოდგენილია პირის გამოკითხვის საპროცესო წესთან დაკავშირებით იდენტიფიცირებული პრობლემების გადაჭრის ავტორისეული ხედვა. კერძოდ, შემოთავაზებულია საკანონმდებლო ცვლილებები და მათი განხორციელების დასაბუთებულობა.

პრობლემები პირის გამოკითხვის მოქმედი წესში

მოცემულ სტატიაში შევეხებით პირის გამოკითხვასთან და დაკითხვასთან დაკავშირებულ საპროცესო წესების, ჩვენი აზრით, პრობლემურ საკითხებს. საკუთრივ, გამოკითხვის და გამოძიებაში მოწმის დაკითხვის დეტალური შესწავლა და გაანალიზება არ წარმოადგენს სამეცნიერო ნაშრომის მიზანს და ვერც ერთ სტატიაში იქნება განხილული ყველა ასპექტი, რაც უკავშირდება განსახილველ საპროცესო ინსტიტუტს.

1998 წლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი გამოძიების დროს მოწმის დაკითხვის წესის თანახმად, მოწმე შეიძლება დაბარებული ყოფილიყო საგამო-

1 ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია, 14.03.1981 წ., #R(81)74.

2 ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია, 17.09.1987 წ., #R(87)18.

3 მკავანაძე ზ, „სისხლის სამართლის პროცესი“, თბ. 1999 წ., გვ. 82.

ძიებო ორგანოში ჩვენების მისაცემად, რა შემთხვევაშიც იგი ვალდებული იყო გამოცხადებულიყო და მიეცა ჩვენება, წინააღმდეგ შემთხვევაში მას დაეკისრებოდა სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა.⁴

პირის გამოკითხვა, ქართულ სისხლის საპროცესო კანონმდებლობაში, პირველად მოქმედ საპროცესო კოდექსში იქნა რეგლამენტირებული. ამ ინსტიტუტს თამამად შეგვიძლია ვუწოდოთ მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ერთ-ერთი მთავარი ნოვაცია, რომლის მიხედვით, მოწმეს მიეცა უფლება, გამოძიების ორგანოებთან ნებაყოფლობითი ურთიერთობა ჰქონდეს და მასზე ეძლევა თავისუფალი არჩევანის უფლება – მისცეს ან არ მისცეს ინფორმაცია გამომძიებელს ან დაცვის მხარის წარმომადგენელს, ანუ მან იმოქმედოს თავისი სურვილიდან გამომდინარე. კანონმდებლის მიერ ეს სტანდარტი ფუძემდებლურ სტანდარტად იქნა მიჩნეული ყველა სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის და აპელირება მოხდა ევროპის სასამართლოს პრეცედენტულ გადაწყვეტილებაზე *John Murray v. the United Kingdom*, § 45.⁵ კანონმდებელმა, საპროცესო კანონმდებლობაში ნოვაციის დანერგვასთან ერთად, ისაუბრა, აგრეთვე, იმ ნეგატიურ შედეგებზეც, რაც შესაძლებელია მოჰყოლოდა ამგვარ საკანონმდებლო სიახლეს იმ შემთხვევაში, თუ მოწმე არაკეთილსინდისიერად აარიდებდა თავს გამოძიებასთან თანამშრომლობას.⁶ სამწუხაროდ, აღნიშნულმა ნეგატიურმა შედეგებმა მართლაც იჩინა თავი პრაქტიკაში და დღეის მდგომარებით პრაქტიკაში პრობლემურ საკითხად იქცა მოწმის მიერ დაუსაბუთებელი მოტივებით გამოძიებასთან თანამშრომლობის საკითხი, რაც, თავის მხრივ, პირდაპირ არის დაკავშირებული გამოძიების დროულად და ობიექტურად ჩატარების საპროცესო მოთხოვნებთან, რადგან იგი წინააღმდეგობაში მოდის ფუნდამენტურ და სახელმძღვანელო

დათქმასთან, რომ ყველა ადამიანისთვის გარანტირებულია საქმის გონივრულ ვადაში განხილვის უფლება.⁷ ამ პრობლემატიკაზე დანვრილებით კვლევის შემდეგ ნაწილში ვისაუბრებთ, მანამდე კი, სამართლიანობისთვის უნდა აღინიშნოს, რომ კანონმდებლის მიერ ევროპის სასამართლოს ზემოაღნიშნულ პრეცედენტულ გადაწყვეტილებაზე აპელირება, საკანონმდებლო ცვლილებების გამართლების მოტივით, მსუბუქად რომ ვთქვათ, იყო არაადამაჯერებელი. მოცემულ საქმეში, ევროპის სასამართლომ იმსჯელა ძირითადად ბრალდებულის დუმის უფლებაზე და უფლებაზე – არ მისცეს ჩვენება საკუთარი თავის წინააღმდეგ,⁸ აღნიშნული ფუნდამენტური მოცემულობა, რაც დამახასიათებელია დემოკრატიული ქვეყნების სისხლის საპროცესო კანონმდებლობისთვის, გათვალისწინებულია საქართველოს როგორც ძველ, ისე მოქმედ საპროცესო კანონმდებლობაში.⁹

სისხლის სამართლის საქმის გამოძიების სტადიაზე, პირის გამოკითხვა ხელს უწყობს მნიშვნელოვანი მტკიცებულებების მოპოვებას, რადგან აღნიშნულ საგამომძიებო მოქმედებაზე ხშირად დამოკიდებულია დანაშაულის გახსნის საკითხი.¹⁰ აღნიშნული საგამომძიებო მოქმედება არის ის სამართლებრივი პროცედურა, რომლის დროსაც, ეტაპობრივად წარმოჩენილ ამოცანების დაძლევისასთან ერთად, მიიღწევა საგამომძიებო მოქმედების უმთავრესი მიზანი – საქმეზე მტკიცებულების მოპოვება.¹¹ სწორედ აღნიშნული გარემოება ანიჭებს პირის გამოკითხვას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას გამოძიების დროს. ამასთან, საგამომძიებო მოქმედებისთვის ისეთი ბიუროკრატიული

4 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, თბ. 1998 წ, მუხ. 305, ნაწ. 1 და 3.
5 განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ცვლილებების შეტანის შესახებ“, 11.12.2015, ელ. მის: <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/106183>> [ბოლო წვდომა: 19.07.23].
6 იხ. იქვე.

7 ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია, რომი, 1950 წლის 4 ნოემბერი, მუხ. 6. ნაწ. 1.
8 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, საქმე ო'ჰოლორენი და ფრენსისი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, 2007, გვ. 16, ელ. მის: <<https://catalog.supremecourt.ge/blog/foto/286.pdf>> [ბოლო წვდომა: 19.07.2023].
9 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 1998 წ, მუხ. 72, ნაწ. 3 და მუხ. 94, ნაწ. 4; საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 2009 წ, მუხ. 38, ნაწ. 2 და 4, მუხ. 49, ნაწ. 1, „დ“ ქვეპ. ფაფიაშვილი ლ, და სხვები, „საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი. კერძო ნაწილი“, თბ. 2017წ, გვ. 400-401.
11 ერიაშვილი ნ, „წინასწარი გამოძიების ფსიქოლოგიური თავისებურებები“, თბ. 2010 წ, გვ. 35.

დათქმების დაწესება, რაც, ხშირ შემთხვევაში, აჭიანურებს მის ჩატარებას და, შესაბამისად, აზიანებს გამოძიების პროცესს, ჩვენი აზრით, ხელს შეუშლის მართლმსაჯულების დროულად განხორციელების პროცესს.

ვერ დავეთანხმებით რიგ ავტორთა მოსაზრებას, რომ პირის გამოკითხვის ინსტიტუტის ქართული მოდელი ახლოს დგას ფრანგული საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებულ „ასისტირებული მოწმის“ სტატუსთან და რომ პირი შესაძლებელია გამოიკითხოს ფიცის გარეშე.¹² ამასთან, ქართული კანონმდებლობაც იცნობს პირის გამოკითხვას ფიცის გარეშე, როგორც ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების სახეს.¹³ რაც შეეხება პირის გამოკითხვის საპროცესო წესს, გამოსაკითხი პირის მიერ გამოკითხვაზე თანხმობის განცხადების შემთხვევაში, მხარე მას წერილობით აფრთხილებს ცრუ დასმენისათვის (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 373-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული) და ცრუ ინფორმაციის მიწოდებისათვის (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 370-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული) მოსალოდნელი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ.¹⁴

პირის გამოკითხვის მოქმედი საპროცესო წესი, არაერთხელ იქნა გადავადებული ახალი საპროცესო კოდექსის ამოქმედების შემდეგ, ბოლოს იგი ძალაში შევიდა 2016 წლის 20 თებერვლიდან,¹⁵ ამასთან, რიგ დანაშაულებზე გამოძიების დროს, აღნიშნული წესი ძალაში შევიდა 2017 წლის 1 იანვრიდან¹⁶ და 2019 წლის 30 ივნისიდან.¹⁷ პირის გამოკითხვის ახალ წესთან ერთად, მნიშვნელოვანი ცვლილება განიცადა გამოძიების დროს პირის მოწმედ დაკითხვის წესმაც,¹⁸ რამაც უფრო პრობლემური გახადა გამოძიებაში მოწმის დაკითხვის ინსტიტუტი. აღნიშნულ საკითხზე დეტალურად ვისაუბრებთ სტატიის მომდევნო თავში.

როგორც აღვნიშნეთ, მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობა ითვალისწინებს გამოძიების დროს პირის მოწმედ დაკითხვის წესს. კანონი იძლევა იმ ფაქტობრივი გარემოებების მოცემულობას, როდესაც, გამოძიების დროს, შესაძლებელია პირი მოწმის სახით იქნეს დაკითხული მაგისტრი მოსამართლის წინაშე.¹⁹ აღნიშნული სტანდარტული შემთხვევები არ წარმოადგენს მოცემული სტატიის განხილვის საგანს, შესაბამისად, მასზე არ გავამახვილებთ ყურადღებას, ვინაიდან მოცემული წესები არ არის პრობლემური და პირიქით, ინტეგრირებულია გამოძიების ყოველმხრივ, დროულად და ობიექტურად ჩატარებაზე. პრობლემურად მიგვაჩნია, 2015 წლის 18 დეკემბერს განხორციელებული კონკრეტული ცვლილება, რომლის მიხედვით, გამოძიების ეტაპზე, პირი შეიძლება დაიკითხოს მაგისტრის მოსამართლის წინაშე გამოკითხვაზე უარის თქმის გამო.²⁰ რა შემთხვევაში შეუძლია პირს უარი თქვას გამოძიებულთან გამოკითხვაზე? პირის მიერ გამოკითხვაზე უარის თქმის მიზეზები შეიძლება იყოს: 1. გამოძიებისადმი უნდობლობა; 2. არ ფლობს ინფორმაციას საქმის ირგვლივ; 3. იყენებს გამოკითხვის კანონით მინიჭებულ ნებაყოფლობითობის უფლებას და მიუხედავად იმისა, რომ ენდობა გამოძიებას, ნებისმიერი პოზიტიური თუ ნეგატიური მიზეზით, არ თვლის საჭიროდ ითანამშრომლოს მასთან.²¹ მოქმედი კანონის აღნიშნული მოცემულობა,²² რბილად რომ ვთქვათ, ზიანს აყენებს გამოძიების პროცესს და მხარეებს უწესებს დაუსაბუთებელ და დროში გაწელილ ბიუროკრატიულ ბარიერებს. დეტალურად განვიხილოთ, რა შემთხვევაში შეიძლება გაუჩნდეს გამოსაკითხ პირს გამოძიების მიმართ უნდობლობა: როდესაც პირი ჩათვლის, რომ გამოძიება არ არის ობიექტური; მის მიმართ იყენებს უკანონო მეთოდებს ჩვენების მისაღებად; ამასთან, გამოსაკითხმა პირმა

12 გახოკიძე ჯ, გაბისონია ი, მამნიაშვილი მ, მონიავა პ, „საგამოძიებო სამართალი. წიგნი პირველი“, თბ. 2018 წ, გვ. 287.

13 „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 1999 წ, მუხ. 1, ნაწ. 2, „ა“ ქვეპ.

14 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 2009 წ, მუხ. 113, ნაწ. 7.

15 იხ. იქვე, მუხ. 332, ნაწ. 1.

16 იხ. იქვე, ნაწ. 3.

17 იხ. იქვე, ნაწ. 4.

18 იხ. იქვე, მუხ. 114.

19 იხ. იქვე, მუხ. 114, ნაწ. 1.

20 ფაფიაშვილი ლ, და სხვები, „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო სამართალი. კერძო ნაწილი“, თბ. 2017 წ, გვ. 407.

21 იხ. იქვე, გვ. 412.

22 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 2009, მუხ. 114, ნაწ. 2 და 21.

უნდობლობა შესაძლებელია გამოხატოს სხვა სუბიექტური მიზეზებით (მაგ: პოლიტიკური, სოციალური და სხვა თუნდაც დაუსაბუთებელი მიზეზით). გამოკითხვის პროცესი ადამიანური ურთიერთობის აზრთა გაცვლის პროცესს ჰგავს, საუბარი უფრო გულწრფელი და სასურველია იმ ადამიანებს შორის, რომელთაც ერთმანეთის მიმართ გააჩნიათ პატივისცემა. საგამოძიებო ორგანოებისადმი ნდობის არსებობის შემთხვევაში, გამოკითხვა ხდება ეფექტიანი იარაღი მტკიცებულებების შეკრების კუთხით.²³ მოქმედი კანონმდებლობა მიზეზების დასაბუთებას არ ითხოვს და ამიტომ პირის მხრიდან გამოხატული უნდობლობა საკმარისია, რომ მისი გამოკითხვა არ მოხდეს – მის მიერ ჩვენების მიცემა ხომ კანონით ნებაყოფლობითი პროცესია. აღნიშნული გარემოება კი გამოსაკითხი პირის მიერ შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს ბოროტად და სუბიექტურად, რაც შესაძლებელია მიმართული იყოს გამოძიების კანონიერი ინტერესების საწინააღმდეგოდ. ამასთან, გამოძიებლის ან საგამოძიებო ორგანოს უკანონო ქმედებების შემთხვევაში, კანონი ისედაც აწესებს სხვადასხვა დაცვის მექანიზმებს. მაგალითად, როგორც არის გამოძიებლის მიკერძოებულობის შემთხვევაში მისი აცილება,²⁴ გამოძიებლის მიერ პროცესის მონაწილის მიმართ ჩადენილი ნებისმიერი მუქარა და ძალადობა, რომელიც ჩადენილია საქმის გამოძიებასთან დაკავშირებით, წარმოადგენს დანაშაულებრივ ქმედებას²⁵ და აღნიშნული დანაშაულებრივი ქმედებების გამოძიების მიზნით, გარდა შიდა საუწყებო კონტროლის მექანიზმებისა, შექმნილია დამოკიდებული საგამოძიებო უწყება – სპეციალური საგამოძიებო სამსახური.²⁶ გარდა აღნიშნულისა, მხარეთა მიერ ნებისმიერი უკანონო ქმედებაზე რეაგირება პირდაპირ შედის პროკურატურის ვალდებულებაში. აღნიშნულის ფონზე, გამოძიებისათვის დაუსაბუთებელი და უსაფუძვლო უნდობლობის ფაქტის დაფიქსირების შემთხვევების არსებობა, რაც არც თუ იშვიათია პრაქტიკაში, ჩვენი აზრით,

არ უნდა იყოს პირის მიერ გამოკითხვაზე უარის თქმის საფუძველი. განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს, გამოკითხვაზე უარის თქმის საფუძვლად, პირის მიერ ინფორმაციის არფლობის შემთხვევა. როგორც წესი, მხარე გამოსაკითხად იბარებს ისეთ პირებს, რომლებსაც მხარეთა ხელთ არსებული მტკიცებულებებით, გააჩნიათ ინფორმაცია კონკრეტულ საქმეზე. თუმცა, არ უნდა გამოირიცხოს მხარის შეცდომაც და გამოსაკითხად ისეთი პირის დაბარება, რომელიც ობიექტურად არ ფლობს საქმეზე რაიმე სახის ინფორმაციას. ასეთ შემთხვევაში, დროში გაწელილი პროცედურები დამაზიანებელია გამოძიებისთვის და პირს მარტივად შეუძლია გამოკითხვის დროს განაცხადოს, რომ არ ფლობს რაიმე სახის ინფორმაციას. რაც შეეხება გამოკითხვაზე უარის თქმის მესამე საფუძველს, კერძოდ, როდესაც პირი ფლობს საჭირო ინფორმაციას საქმეზე, რომელიც სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია საქმეზე ობიექტური ქმედებების დასადგენად, მაგრამ არ თვლის საჭიროდ, თუნდაც ნებისმიერი მიზეზით ითანამშრომლოს გამოძიებასთან და ამისთვის იყენებს კანონით მინიჭებულ ნებაყოფლობით გამოკითხვის უფლებას, ჩვენი აზრით, სცდება გონივრულობის ფარგლებს. კანონის აღნიშნული ჩანაწერი შეუქცევად და გამოუსწორებელ ზიანს აყენებს მართლმსაჯულების პროცესს და კოლიზიაში მოდის კონსტიტუციურ ჩანაწერთან, რომელიც ყველას ავალდებულებს საგამოძიებო კომისიას მიაწოდოს მათ ხელთ არსებული ინფორმაცია.²⁷ აღნიშნულის ფონზე, გამოძიების ფარგლებში, პირისთვის დაუსაბუთებელი საფუძვლებით, გამოკითხვაზე უარის თქმის გაცხადების უფლებამოსილების მინიჭება, ვფიქრობთ, კანონის აღნიშნულ ჩანაწერს შესძენს არაკონსტიტუციურ ელფერსაც.

გარდა ზემოაღნიშნული ფაქტობრივი მოცემულობისა, გამოძიების დროს, პირის მაგისტრი მოსამართლის წინაშე დაკითხვა, ქმნის სხვა მიმართულების პრობლემებსაც, კერძოდ, მოწმის დეპონირებული ჩვენება სასამართლოს მიერ გამოიყენება განაჩენის გამოტანის დროს. გარდა აღნიშნულისა, სასამართლო მხედველობაში იღებს, მხოლოდ იმ მოწმის ჩვენებას, რომელიც დაიკითხა სასამართლო პროცესზე მხარეთა მონაწილეობით,

23 თრენკელი ე, „მოწმის ჩვენების ფსიქოლოგია“, თბ. 2009, გვ. 16-18.

24 იხ. იქვე, მუხ. 59, ნაწ. 1, „ე“ ქვეპ.

25 საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, 1999, მუხ. 335.

26 საქართველოს კანონი „სპეციალური საგამოძიებო სამსახურის შესახებ“, 2018, მუხ. 19, ნაწ. 1, „ა“ ქვეპ.

27 საქართველოს კონსტიტუცია, 1995, მუხ. 42, ნაწ. 3.

რა დროსაც უზრუნველყოფილი იქნა ევროპული კონვენციით გარანტირებული მოწმის კონფრონტაციის უფლება. ხოლო, ისეთ შემთხვევებში, როდესაც მაგისტრალი მოსამართლის წინაშე მოწმის დაკითხვა წარმოებს მხოლოდ ბრალდების მხარის მიერ, შესაძლოა აღქმულ იქნას, როგორც სამართლიანი პროცესის წარმოებისათვის საფრთხის შემქმნელი.²⁸ მოქმედი კანონმდებლობა კი უშვებს მაგისტრი მოსამართლის წინაშე პირის მხოლოდ ბრალდების მხარის მიერ დაკითხვის შესაძლებლობას.²⁹

ნაშრომის მომდევნო თავში, შევეცდებით პირის გამოკითხვასთან დაკავშირებული პრობლემების დეტალურად შესწავლას, ჰიპოთეტური მაგალითების ფონზე პრაქტიკული ბარიერების წარმოჩენას, საკითხთან დაკავშირებული სტატისტიკის წარმოჩენას და კრიმინალისტიკური მიდგომებთან მოქმედი ნორმების შეუსაბამობის დადგენას.

პრაქტიკაში არსებული პრობლემები

საქმეზე სამართალწარმოების დაჩქარებულ დროში ჩატარება მხარეთა ინტერესებში შედის, ეს საკითხი განსაკუთრებულ რელევანტურობას იძენს ნაკლებად მძიმე და მძიმე დანაშაულთა გამოძიების დროს, რადგან გამოძიების დროული ჩატარება გულისხმობს, როგორც ადამიანურ, აგრეთვე მატერიალურ, გაუმართლებელი ხარჯების თავიდან აცილებას.³⁰ ასეთია სახელმწიფოს და საზოგადოების დაკვეთა და ქვეყნის ვალდებულებები საერთაშორისო დემოკრატიულ პრინციპებთან მიმართებაში. მოქმედი კანონმდებლობის განსახილველი და პრობლემური საკითხები, სამწუხაროდ, იძლევა საწინააღმდეგო მოცემულობას და ქმნის დაბრკოლებებს თუნდაც გამოძიების დროში გაჭიანურების კუთხით. ჩვენი მოსაზრების ნათლად წარმოდგენისთვის

მოვიშველიებთ შემდეგ ჰიპოთეტურ მაგალითს: A და B არიან C-ს განზრახ მკვლელობის თვითმხილველი მოწმეები, მათ შეუძლიათ გამოძიებას მიწოდონ ზუსტი ინფორმაცია და დაეხმარონ მკვლელის X-ის იდენტიფიკაციაში. თვითმხილველი მოწმეების არსებობის შესახებ ინფორმაცია ცნობილი გახდა საქმის გამოძიებლისთვის, რომელმაც ისინი დაიბარა საგამოძიებო უწყებაში გამოსაკითხად.³¹ A-მ და B-მ უარი განაცხადეს ნებაყოფლობით გამოძიებისათვის ჩვენების მიცემაზე.³² ასეთ მოცემულობაში, გამოძიებელი ვალდებულია საქმის კურსში ჩააყენოს პროკურორი, რომელიც განიხილავს მაგისტრალი მოსამართლის წინაშე პირის მოწმედ დაკითხვის თაობაზე შუამდგომლობის შეტანის მიზანშეწონილობის საკითხს³³ და თუ პროკურორი დადებითად გადაწყვეტს გამოძიების პრობლემას, იგი უფლებამოსილია შუამდგომლობით პირადად მიმართოს სასამართლოს, ან გამოძიებელს დაავალოს აღნიშნული შუამდგომლობის მომზადება და ნება დართოს, თავად გამოძიებულმა მიმართოს სასამართლოს.³⁴ შუამდგომლობის სასამართლოში წარდგენის შემდეგ,³⁵ სასამართლო ვალდებულია მასზე იმსჯელოს და მოწმის დაკითხვა დაიწყოს 24 საათის განმავლობაში.³⁶ ამასთან, დაუშვებელია მოწმის ღამით დაკითხვა, ხოლო დაწყებული დაკითხვა ღამის დადგომისთანავე³⁷ უნდა შეწყდეს და გაგრძელდეს მეორე დღეს. გარდა აღნიშნულისა, კანონი ითვალისწინებს საპატიო მიზეზით³⁸ მოწმის გამოუცხადებლობასაც,³⁹ რაც, თავის მხრივ, დამატებით დროში აჭიანურებს საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებას. თავის მხრივ, მოსამართლე უფლებამოსილია არ დააკმაყოფილოს მაგისტრალი მოსამართლის წინაშე პირის მოწმედ დაკითხვის თაობაზე შუამდგომლობა, რაზეც გამოაქვს მოტივირებული განჩინება და უგზავნის შუამდგომლობის ინიციატორ მხარეს.⁴⁰ აღნიშნული შუამ-

28 ლალიაშვილი თ, „საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი. ზოგადი ნაწილი“, თბ. 2015, გვ. 301-304.

29 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 2009, მუხ. 114, ნაწ. 9.

30 ტრექსელი შ, სარა ჯ. სამერსის დახმარებით, „ადამიანის უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში“, თბ. 2009წ, გვ. 242.

31 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 2009, მუხ. 113, ნაწ. 1.

32 იხ. იქვე.

33 იხ. იქვე, მუხ. 114, ნაწ. 4.

34 იხ. იქვე.

35 იხ. იქვე, ნაწ. 5.

36 იხ. იქვე, ნაწ. 6.

37 იხ. იქვე, მუხ. 3, ნაწ. 17.

38 იხ. იქვე, ნაწ. 18.

39 იხ. იქვე, მუხ. 114, ნაწ. 6.

40 იხ. იქვე, ნაწ. 7.

დგომლობის გასაჩივრება მხარეს შეუძლია სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიაში, მისი ჩაბარებიდან 24 საათის ვადაში.⁴¹ გასაჩივრების შემთხვევაში, საგამოძიებო კოლეგიის მოსამართლე, შუამდგომლობას განიხილავს მისი შეტანიდან არა უგვიანეს 24 საათისა.⁴² საჩივარზე საბოლოო გადაწყვეტილებას იღებს სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე, აკმაყოფილებს ან უარს ამბობს მის დაკმაყოფილებაზე.

ჩვენ მიერ მოყვანილი ჰიპოთეტური მაგალითისთვის, უკეთეს შემთხვევაში, კერძოდ, საჩივრის დაკმაყოფილების შემთხვევაში, განჩინება დაუყოვნებლივ ეგზავნება საჩივრის ავტორს და გასაჩივრებული განჩინების გამომტან მაგისტრატ მოსამართლეს.⁴³ ამ მოცემულობაში, მოწმის დაკითხვა უნდა დაიწყოს გონივრულ ვადაში, მაგრამ მაგისტრატი მოსამართლისთვის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის მოსამართლის განჩინების გადაცემიდან არაუგვიანეს 24 საათისა. ამასთან, ამ შემთხვევაშიც, გასათვალისწინებელია მოწმის საპატიო მიზეზით გამოუცხადებლობის შემთხვევა.⁴⁴ თუმცა, ყოველივე აღნიშნულის შემდეგ, მოწმის სასამართლოში გამოცხადება, მაინც ატარებს ნებაყოფლობით ხასიათს, ხოლო, დანიშნულ დროს, გამოუცხადებლობის შემთხვევაში, მის მიმართ შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს იძულებით მოყვანის ღონისძიებები,⁴⁵ რაც, თავის მხრივ, დამატებითი დროის რესურსს გულისხმობს. მას შემდეგ, რაც მოხერხდება მაგისტრი მოსამართლის წინაშე A-ს და B-ს დაკითხვა, მაგისტრატი მოსამართლე უზრუნველყოფს მოწმეთა მიერ სასამართლოში მიცემული ჩვენების დაკითხვის ინიციატორი მხარისთვის როგორც წერილობითი, ისე ელექტრონული ფორმით გადაცემას.⁴⁶

პრაქტიკაში, აღნიშნული პროცედურა ხშირად რამდენიმე დღე გრძელდება შემდეგ მიზეზთა გამო: 1. მოწმის ჩვენება სასამართლოში ფიქსირდება ელექტრონულად, კერძოდ, ხდება პროცესის მიმდინარეობის აუდიო ჩანერა, რის შემდეგაც, სასამართლოს სხდო-

მის მდივანი აუდიო ჩანაწერის საფუძველზე უზრუნველყოფს დაკითხვის ოქმის ბეჭდური ვერსიის შედგენას. იმ შემთხვევაში, თუ მოწმის ჩვენება არის ვრცელი, ან დაკითხულია რამდენიმე მოწმე, ეს პროცესი შესაბამისად მოითხოვს მეტ დროით რესურსსაც; 2. სასამართლოს მიერ დაკითხვის ოქმის შედგენის შემდეგ, მოწმე(ებ)ს ეძლევათ შესაძლებლობა გაეცნონ მათ მიერ მიცემულ ჩვენებას, რაც გულისხმობს მათ სასამართლოში დამატებით მისვლას (გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ ამ შემთხვევაშიც შესაძლებელია ვადების გაჭიანურება და არ არსებობს რაიმე სახის იძულების ბერკეტი), მათ მიერ ოქმის პირადად წაკითხვას და მასზე შენიშვნების და განცხადებების გაკეთებას (ასეთის არსებობის შემთხვევაში); 3. მოწმის მიერ ოქმის გაცნობის შემდეგ, სასამართლო აღნიშნული ოქმის ბეჭდურ და ელექტრონულ ვერსიებს უგზავნის საგამოძიებო ორგანოს, რაც თავის მხრივ ითვალისწინებს 5-დღიან საპროცესო ვადას.⁴⁷ როგორც ვხედავთ, ასეთ ჰიპოთეტურ შემთხვევებში, რაც პრაქტიკაში არც თუ იშვიათად ხდება, საგამოძიებო მიერ, საჭირო ინფორმაციის მიღების დრო, შესაძლებელია გაიწელოს რამდენიმე დღე და კვირაც კი. ასეთ დროს კი შესაძლებელია გამოუსწორებელი ზიანი მიადგეს არა მარტო საგამოძიებო, არამედ სახელმწიფოს და საზოგადოების კანონიერ ინტერესებს, ვინაიდან დანაშაულის ჩამდენი პირის – X იდენტიფიცირების შემდეგ, შესაძლებელია აღმოჩნდეს, რომ მან მოასწრო მიმალვა ან/და ქვეყნის დატოვება. საბოლოო ჯამში, ზიანი მიადგება მართლმსაჯულების პროცესს და გაჭირდება საქმეზე სამართლიანობის აღდგენა, ხოლო, დანაშაულის ჩამდენი პირის მიმართ იძულების ღონისძიებების გამოყენება და სასჯელის აღსრულება.

გარდა აღნიშნულისა, ჩვენ მიერ განხილული მოქმედი კანონის პრობლემური მოცემულობა შეუსაბამობაში მოდის პირის გამოკითხვისთვის დაწესებულ კრიმინალისტიკურ მიდგომებთან. კრიმინალისტიკური ტაქტიკა ეფუძნება მეცნიერებების ისეთ მიღწევებს, როგორებიცაა ლოგიკა, ფსიქოლოგია და სხვა და საგამოძიებო მოქმედებების, მათ შორის, დაკითხვის ეფექტურად ჩატარებაში, რაც

41 იხ. იქვე.

42 იხ. იქვე.

43 იხ. იქვე.

44 იხ. იქვე.

45 იხ. იქვე, მუხ. 149, ნაწ. 2 – 3.

46 იხ. იქვე, მუხ. 114, ნაწ. 13.

47 იხ. იქვე, მუხ. 195.

გულისხმობს საქმეზე სწორი და ობიექტური მტკიცებულებების დროულ მოპოვებას.⁴⁸ გამომძიებელს, კრიმინალისტიკური თვალსაზრისით გამოკითხვის დროს, ევალუბა ისეთი ტაქტიკური ხერხის გამოყენება, რომელიც ხელს შეუწყობს საქმეზე ობიექტური და სრულყოფილი ინფორმაციის მიღებას და საქმეზე ობიექტური ქვშმარტების დროულად დადგენის პროცესს.⁴⁹ კრიმინალისტიკაში დაკითხვის ზოგად ტაქტიკურ ერთ-ერთ ხერხად მიჩნეულია გამოკითხვისათვის ნორმალური პირობების შექმნა, რაც გულისხმობს გამოკითხვის განმარტობით წარმოებას, გარეშე პირების დასწრების გარეშე და სხვა.⁵⁰ მიუხედავად იმისა, რომ კანონში არ არის იმპერატულად განსაზღვრული გამოკითხვის ადგილი, სიტუაციიდან გამომდინარე და გამომძიებლის, აგრეთვე, გამოსაკითხი პირის ინტერესებიდან გამომდინარე, აღნიშნული საგამომძიებო მოქმედების ჩატარება შესაძლებელია ნებისმიერ ადგილზე (საგამომძიებო ორგანო, საცხოვრებელი სახლი, სამსახური და ა.შ.), სადაც ტექნიკურად შესაძლებელია გამოკითხვის წერილობითი ოქმის შედგენა.⁵¹ დაკითხვის ადგილის შერჩევას განსაკუთრებული ყურადღება ენიჭება, რადგან გარე პირობები განსაკუთრებულ როლს თამაშობს გამოსაკითხი პირის ემოციური ფონის განსაზღვრაზე, კომუნიკაციის სწორად დამყარებაზე და ფსიქოლოგიური კონტაქტის დაბალანსებაზე. ამასთან, გამომძიებელსა და დასაკითხ პირს შორის გულწრფელი დიალოგის საწინდარია დაკითხვის პროცესში სხვა პირთა ჩაურევლობაც.⁵² მიზანშეწონილია, მოწმეები არ შეხვდნენ ერთმანეთს დაკითხვის დასრულებამდე, რათა არ მოხდეს მათ მიერ პოზიციების შეჯერება ან ერთმანეთზე ზეგავლენის მოხდენა.⁵³ კრიმინალისტიკური ტაქტიკის აღნიშნულ

მოთხოვნათა შესრულება ჩვენ მიერ განხილული ჰიპოთეტური მაგალითის შემთხვევაში პრაქტიკულად შეუძლებელია, რაც თავისთავად ამცირებს გამომძიებლისთვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მოპოვების ალბათობას.

სამეცნიერო ნაშრომზე მუშაობის პერიოდში თბილისის საქალაქო სასამართლოდან გამოთხოვილ იქნა სტატისტიკური ინფორმაცია გამომძიებაში მოწმედ დაკითხვის შუამდგომლობების და მათზე მიღებული გადაწყვეტილებების შესახებ, რაზეც სამწუხაროდ, პასუხი ვერ მივიღეთ.⁵⁴ საკითხზე მომუშავე პრაქტიკოს იურისტებთან ზეპირი ინტერვიუები ცხადყოფს, რომ აღნიშნული სახის შუამდგომლობები პრაქტიკაში არ არის იშვიათი, რასაც გარკვეულწილად ადასტურებს თბილისის საქალაქო სასამართლოს მიერ წარმოებული საჯარო სტატისტიკა.⁵⁵

დასკვნა

ჩვენ მიერ განხილული მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობის პრობლემური საკითხი სერიოზული გამოწვევების წინაშე აყენებს გამომძიებლის და, ზოგადად, მართლმსაჯულების პროცესს. დაუსაბუთებელი და შეუსაბამო საკანონმდებლო რეგულაციები, ხშირ შემთხვევაში, შესაძლებელია გახდეს გამომძიებლის გაჭიანურების მიზეზი, რაც, საბოლოო ჯამში, დააზიანებს სახელმწიფოს და საზოგადოების კანონიერ ინტერესებს. ერთი მხრივ, გამომძიებლის დროულად ჩატარების მიმართ მზარდი მოთხოვნა, ხოლო, მეორე მხრივ, დამაზიანებელი ბიუროკრატიული წესების შემოღება სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებ-

48 გოგშელიძე რ, ფალიაშვილი ა, „კრიმინალისტიკა“, თბ. 2009 წ, გვ. 13.
49 ფალიაშვილი ა, და სხვები, „კრიმინალისტიკა“, ტომი #2, თბ. 1995 წ, გვ. 84.
50 იხ. იქვე, გვ. 98.
51 ფაფიაშვილი ლ, და სხვები, „საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი. კერძო ნაწილი“, თბ. 2017 წ, გვ. 402.
52 ერიაშვილი ნ, „წინასწარი გამომძიების ფსიქოლოგიური თავისებურებები“, თბ. 2010 წ, გვ. 40.
53 ფალიაშვილი ა, და სხვები, „კრიმინალისტიკა“, ტომი #2, თბ. 1995 წ, გვ. 104.

54 თბილისის საქალაქო სასამართლოს, 2023 წლის 13 ივლისის, #1-0499/27567 წერილის თანახმად, მოთხოვნილი ინფორმაციის სტატისტიკური დამუშავება არ ხორციელდება, რის გამოც უარი გვეთქვა მის მოწოდებაზე.
55 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2021 წლის სტატისტიკური მონაცემები, ელ. მის: <<https://tcc.court.ge/ka/Statistics>> სტატისტიკა მოიცავს საგამომძიებო მოქმედებების ჩატარების თაობაზე სასამართლოში შესული შუამდგომლობების ანგარიშს, სადაც ცალკე პუნქტად განხილულია „სხვა სახის შუამდგომლობები“, რომლის რაოდენობაც 1 წლის განმავლობაში არის 1640. ვინაიდან სასამართლო, ცალკე აღებული მოწმის დაკითხვის შუამდგომლობების სტატისტიკას არ აწარმოებს, მათი ოდენობა შედის სხვა სახის შუამდგომლობებში.

ლობაში მიგვაჩნია გაუმართლებლად. ჩვენ მიერ იდენტიფიცირებული პრობლემები მოითხოვს დროულ საკანონმდებლო ჩარევას. მიგვაჩნია, რომ პირს, რომელიც ფლობს საქმეზე მნიშვნელოვან ვალდებულებას, საკუთარი სამოქალაქო ვალდებულებიდან გამომდინარე,

არ უნდა ჰქონდეს ისეთი არჩევანის გაკეთების უფლება, რომელიც დააზიანებს საქმეზე სრულყოფილი, დროული და ობიექტური გამოძიების ჩატარებას და შეაფერხებს სამართლიანობის აღდგენის პროცესს.

ბიბლიოგრაფია:

1. გახოვიძე ჯ, გაბისონია ი, მამნიაშვილი მ, მონიავა პ, „საგამოძიებო სამართალი. წიგნი პირველი“, თბ. 2018 წ.
2. გოგშელიძე რ, ფალიაშვილი ა, „კრიმინალისტიკა“, თბ. 2009 წ.
3. ერიაშვილი ნ, „წინასწარი გამოძიების ფსიქოლოგიური თავისებურებები“, თბ. 2010 წ.
4. თრენკელი ე, „მონმის ჩვენების ფსიქოლოგია“, თბ. 2009 წ.
5. ლალიაშვილი თამარ, „საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი. ზოგადი ნაწილი“, თბ. 2015 წ.
6. მჟავანაძე ზ, „სისხლის სამართლის პროცესი“, თბ. 1999 წ.
7. ფალიაშვილი ა, და სხვები, „კრიმინალისტიკა“, ტომი #2, თბ. 1995 წ.
8. ფაფიაშვილი ლ, და სხვები, „საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი. კერძო ნაწილი“, თბ. 2017 წ.
9. ტრექსელი შ, სარა ჯ. სამერსის დახმარებით, „ადამიანის უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში“, თბ. 2009 წ.

9. საქართველოს კანონი „სპეციალური საგამოძიებო სამსახურის შესახებ“, 2018 წ.

ელექტრონული რესურსები:

1. განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ცვლილებების შეტანის შესახებ“, 11.12.2015, ელ. მის: <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/106183>> [ბოლო წვდომა: 19.07.23],
2. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, საქმე ო'ჰოლორენი და ფრენსისი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, 2007, ელ. მის: <<https://catalog.supremecourt.ge/blog/foto/286.pdf>> [ბოლო წვდომა: 19.07.2023].

საკანონმდებლო აქტები:

1. ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია, რომი, 1950 წლის 4 ნოემბერი.
2. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია, 14.03.1981 წ, #R(81)74.
3. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია, 17.09.1987 წ, #R(87)18.
4. საქართველოს კონსტიტუცია, თბ. 1995 წ.
5. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, თბ. 2009 წ.
6. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, თბ. 1999 წ.
7. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, თბ. 1998 წ.
8. საქართველოს კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“, 1999 წ.